

inania, et periculosa, sed etiam sacrilega, et superba; quoniam qui ita separantur, assumunt sibi officium Dei, qui solus potest separare omnes bonos ab omnibus malis, quod fiet in novissimo die: atque interim oportet pisces bonos esse in eodem rete cum piscibus malis, et triticum cum paleis in eadem area, et zizania cum frumento in eodem agro. Porro Gregorius nihil tale sibi desumpsit, sed solum Ecclesiastica censura coercere voluit hominem, qui publice multorum, et intolerabilium criminum reus erat.

Tertio, quod Dominus ait Matth. xiii. *Sinite utraque crescere usque ad messem* (1); non sic intelligitur, quasi prohibitum sit, purgare zizaniis, excommunicando incorrigibiles, necando maleficos, comburendo hæreticos, perseguendo latrones, aliasque Ecclesie, vel reipub. pestes: alioqui graviter peccasset David, qui in Psal. c. dicit: *Interficiam omnes peccatores terræ*: peccarent principes omnes, qui quotidie suspendunt fures, et latrones, ac viarum grassatores, et quo plures esse cognoverint, eo majori diligentia, gravioribusque suppliciis delere, atque extirpare conantur: peccasset Innocentius III Pontifex cum Lateranensi concilio excommunicans omnes hæreticos, quamvis plurimos esse non ignoraret: peccasset principes Catholici, qui hæreticos Albigenses, pene innumerabiles armis domuerunt, et usque ad internecionem deleverunt. Igitur cum Dominus ait: *Sinite utraque crescere usque ad messem*, potest fieri, ut Dominus noster non tam imperando quam prædicando quod futurum erat, loquutus sit. Significavit enim semper fore malos cum bonis, neque ulla diligentia effecturus homines, ut omnes mali ab omnibus bonis separarentur, qualis est etiam illa loquutio, Isaie vi: *Audite audientes, et nolite intelligere; videte visionem, et nolite cognoscere*: *excæca cor populi hujus, et aures ejus aggravata*; quod explicat Dominus Matth. xiii. *Auditu auditis, et non intelligitis, et videntes videtis, et non videtis*: *incrassatum enim est cor populi hujus, etc.* Et Apostolus Act. xxviii. eians eundem locum Isaie: *Aure, inquit, auditis, et non intelligitis, et videntes videtis, et non percipitis*: *incrassatum enim est cor populi hujus, etc.* Itaque verba Isaie: *Audite et nolite intelligere*, hoc significant, audietis, et

non intelligetis: et illud, *excæca cor populi hujus*, significat, excæcabitur cor populi hujus, sive, ut explicat S. Joan. cap. xii. *Excæcatur, est cor populi hujus* (2). Hoc modo S. Augustinus in Psalmorum explicatione omnes imprecationes malas, quæ exprimuntur per modum imperandi, ut: *Effunde iram tuam in gentes*, et alias similes, docet esse prædictiones, non imprecationes. Tales etiam locutiones inveniuntur in Evangeliiis, ut Joan. ii. *Solvite templum hoc*, id est, solvetis, vel permittam ut solvatis. Matth. xxiii, *Implete mensuram patrum vestrorum*, id est, implebitis, vel, sinam ut impleatis. Joan. xiii. *Quod facis, fac citius* (3), id est, quod mente agitas ut me tradas, citius implebis quam putas, idque me permittente. Sic igitur, *Sinite utraque crescere usque ad messem*, hoc videtur significare, Sinite, sive permittetis, vellitis nolitis, utraque crescere usque ad messem: nam omni vestra diligentia numquam perficietis ut mali permulti cum bonis permixti non sint usque ad diem judicii: tunc enim mittam Angelos meos, qui separabunt malos de medio justorum.

Quarto dico, approbare me sententiam eorum, qui dicunt prohiberi in hac parabola, separationem malorum, sive hæreticorum, sive aliorum iniquorum, non absolute; sed quando periculum est, ne cum zizaniis eradicetur triticum, id est, ne cum impiis involvantur pii; alioquin licitum esse, zizania evellere, quando non est periculum, ut eradicetur triticum, et contra periculum est, ne ex commixtione zizaniorum triticum corrumpatur. Sed hoc judicium non pertinet ad quoscumque; sed ad Patrem familias, sive ad illum, quem Christus constituit super familiam suam. Quare ad Barclaium non pertinebat judicare, an Gregorius VII. recte fecisset, cum excommunicando Henricum, partem zizaniorum evellendam curavit; sed ad Pontificem maximum pertineret, si Barclaius adhuc esset in vivis, ejus temeritatem castigare.

Adiit ultimo loco Barclaius argumenta ex historia Sieberti. ut probet, Gregorium Papam valde errasse in iis, quæ egit adversus Henricum imperatorem. Hildebrandus Papa (inquit Siebertus in Chronico anni 1085.) qui et Gregorius VII apud Salernum exulans moritur; de hoc ita scriptum reperit: «Vo-

CAPUT X.

Discutitur sententia Othonis Frisingensis de iudicio Gregorii septimi Pontificis.

lunt vos scire, qui Ecclesiasticæ curæ solliciti estis, quod Dominus Apostolicus Hildebrandus, qui et Gregorius, nunc in extremis positus ad se vocavit unum de duodecim Cardinalibus, quem multum diligebat præ cæteris, et confessus est Deo, et S. Petro, et toti Ecclesie, se valde peccasse in Pastoralis cura, quæ ei ad regendum commissa erat, et suadente Diabolo contra humanum genus iram, et odium concitasse. Tunc demum misit prædictum confessorem ad imperatorem, et ad totam Ecclesiam, ut optaret illi indulgentiam, quia finem vitæ suæ aspiciebat, et tam cito induebat se angelicæ veste: et dimisit, ac dissolvit vincula omnium bannorum suorum imperatori, et omni populo Christiano, vivis, et defunctis, clericis, et laicis, et jussit suos abire de domo Deodorici, et amicos imperatoris ascendere.»

Respondeo: Siebertus, teste Trithemio in Catalogo Scriptorum, unus fuit ex sectatoribus Henrici imperatoris, propterea nullam fidem meretur, et sine dubio falsum est, quod hoc loco scribit, cum certum auctorem non habeat, aut indicare non audeat. Nos autem habemus auctorem certum fideque dignissimum qui scribit, Gregorium paulo ante mortem dixisse: «Dilexi justitiam, et odivi iniquitatem, propterea morior in exilio;» quæ sunt omnino contraria iis, quæ scribit Siebertus; nam in his juste se egisse, in illis graviter se peccasse dicit: Habentur autem verba supradicta apud Othonem Frisingensem lib. vi. c. 36. Bertoldus in Chronico ad annum 1085. et Leo Ostiensis in Chronico Cassinensi, lib. iii. c. 64. describunt mortem Gregorii, ac docent eum in eadem constantia permansisse usque ad ultimum spiritum; et miraculis magnis, vivum, et mortuum claruisse. Præterea confirmatio sententiæ Gregorii in Henricum, quam supra demonstravimus factam a quinque successoribus ejus Victore III., Urbano II., Paschali II., Gelasio II. et Callixto II., apertissime docet, fabulam esse, quam Siebertus scripsit de penitentia ejusdem Gregorii. Denique ipsa sibi narratio Sieberti contradicit, ac repugnat. Nam si Gregorius graviter peccasse se agnoscebat in pastoralis cura, et suadente Diabolo se fecisse, quæ fecerat: quomodo tam audacter ibidem affirmabat, se mox veste angelicæ induendum? certe ob peccatum tam grave non vestem Angelicam; sed gehennæ, aut purgatorii graves pœnas expectare debuisset.

In decimo capite actum agit Barclaius. Reddit enim ad probandum auctoritate Othonis Frisingensis, non licuisse Gregorio Pontifici imperatorem Henricum communionem, vel regno privare. Ac primum repetit, quæ supra citaverat ex Othone, lib. iv. cap. 35. «Lego, et relego Romanorum regum, et imperatorum gesta, et nusquam invenio quemquam eorum ante hunc a Romano Pontifice excommunicatum, vel regno privatum.» Deinde addit ex lib. i. de gestis Friderici imperatoris, cap. 4. «novum esse visum Othoni Frisingensi, quod Henricus imperator a Pontifice Romano, anathematis gladio percussus fuerit.» Sed ad hæc respondimus capite superiore: atque ista non esse nova luculenter ostendimus.

Adiit, ex eo posse intelligi sententiam Gregorii fuisse injustam, quod Otho Frisingensis eodem loco, id est, lib. vi. cap. 47. scribit ex decreto Gregorii «inter alia mala illud consentum esse, ut Papa super Papam, et rex super regem poneretur.» «Quibus verbis,» inquit Barclaius, «ostendit Otho, utrumque pari jure, seu potius pari injuria factum esse, ut sicut injuste Papa super Papam ad imperatore, ita etiam injuste rex super regem a Papa positus sit.»

Respondeo: scribit quidem Otho, occasione decreti Gregorii factum esse, ut Papa super Papam, et rex super regem poneretur; sed utrumque pari jure, vel injustitia pari, factum esse Otho non dicit, neque dicere potuit. Nam regem super regem posuit auctoritas legitima Capituli Ecclesiæ; Papam super Papam posuit inobedientia schismatici regis: quod enim jure possit imperator Papam deponere, et alium superponere, nescio an si vel unum Barclaius inveniret virum Catholicum, qui dixerit, aut scripserit: quod autem possit Papa imperatorem excommunicare, et deponere justis de causis, scripserunt auctores Catholici plurimi, et idipsum censuerunt concilia multa generalia, quorum testimonia retulimus in prolegomenis hujus libri, et nonnulla attingimus capite superiore. Itaque Otho enumerat mala, quæ nata sunt

(1) Matth. XXIII, 30. — (2) Isaie VI, 9; Matth. XIII, 45; Joan. XII, 40. — (3) Joan. II, 19; Matth. XXIII, 32; Joan. XIII, 27.

ex Henrici excommunicatione, et ejusdem inobedientia; sed non determinat, an ea iusta fuerint, vel iusta: possunt enim aliqua esse mala, et iusta, qualia sunt mala pœnæ; et talis fuit depositio Henrici: possunt quoque alia esse mala, et iusta, quæ sunt mala culpa, et talis fuit creatio Antipape Guiberti ab imperatore procurata, vel facta.

Pergit Barclaius, et ponderat illa verba ejusdem Othonis Frisingensis ex eodem lib. vi. cap. 36. « Quia ergo in principe suo regnum ab Ecclesia præcisum graviter percussum fuit, Ecclesia quoque tanto Pastore, qui inter omnes Sacerdotes, et Romanos Pontifices præcipui zeli, et auctoritatis erat, orbata dolorem non modicum habuit. Id, inquit Barclaius, quid aliud sonat, quam propter violatum in principe imperium, violatam fuisse in Pontifice Ecclesiam, sive propter percussum regnum in persona principis, percussam fuisse Ecclesiam in persona Pontificis; inter quæ cum nullum juris, aut injuriæ discrimen faciat, nec possit utrumque juste fieri, consequens est utrumque injuste factum esse existimem. »

Respondeo: Non intellexit Barclaius verba Othonis: non enim loquitur Otho, de depositione Gregorii a Pontificatu; quemadmodum loquitur de depositione Henrici ab imperio. Sed dicit, percussum fuisse imperium in persona principis, quia princeps excommunicatus, et depositus fuit: percussam autem fuisse Ecclesiam in persona Pontificis; quia per mortem subtractus ab hominibus dolorem magnum Ecclesiæ reliquit. Quare non bene colligit Barclaius, tam in percussione imperii in persona principis, quam in percussione Ecclesiæ in persona Pontificis injustitiam intervenisse. Nam Henricus quidem per sententiam Ecclesiæ depositus fuit ab imperio; in qua sententia justitia, et injustitia locum habere non potuit, et satis constat, sententiam illam fuisse justissimam: Gregorius autem naturali morbo extinctus est, ubi si locum habet injustitia, Deus injustus dicendus erit, quæ est ingens blasphemia: non enim Gregorius occisus fuit ab Henrico, quemadmodum Henricus depositus fuit a Gregorio; sed, ut diximus, naturali morbo, pie, et religiose obiit: mors autem naturalis post originale peccatum a Deo est: ipse enim sententiam illam, et quidem justissimam tulit: *Pulvis es, et in pulverem re-*

verteris, Gen. iii, et de Deo dicitur: *Dominus mortificat, et vivificat*, II Reg. ii, et Sap. xvi: *Tu es Domine, qui vitæ, et mortis habes potestatem*; et Ecclesiastici xi. *Vita, et mors a Deo est* (1). Neque dici potest, Gregorium Papam, ex sententia Othonis, occisum fuisse a Deo in penam peccati commisi in depositione imperatoris: nam ipse idem Otho fatetur, Gregorium fuisse hominem præcipui zeli; sed etiam si Gregorius in penam peccati occisus fuisset a Deo, non tamen injusta mors ejus dici posset, nisi Deo injustitia tribueretur.

Pergit Barclaius, et ex lib. i. de gestis Friderici, cap. 6. Othonis Frisingensis, probare nititur, injustam fuisse depositionem imperatoris per Gregorium factam, quia Otho defectionem Rudolphi ducis Sueviæ ab imperatore rebellionem appellat: rebellio autem dicitur, cum inferior deficit a superiore; sed imperator superior non fuisset, si jure depositus fuisset; igitur non jure depositus erat ex Othonis sententia. Idem probat ex lib. vii. historiæ cap. 8. ubi Otho Frisingensis Henricum quartum imperatorem vocat, etiam post depositionem.

Respondeo: Rebelle dicitur non si solum, qui a principe legitimo deficit; sed etiam qui deficit a principe regnante de facto, quamvis non de jure: quemadmodum etiam rex dicitur non solum, qui jure regnat; sed etiam qui de facto regnat; non enim ubi Scriptores proprietatem illam vocabulorum observant, ut neminem dicant regem, nisi qui regnat legitime, neque rebelle ullum dicant, nisi qui a legitimo principe deficit, lib. IV Reg. cap. xviii. ponitur in laudibus Ezechiæ regis optimi, quod rebellaverit contra regem Assyriorum, ubi rebellio dicitur defectio a rege non legitimo. Eodem lib. IV Reg. cap. ix. Jehu jussu Dei rex factus, vivente adhuc Joram rege, dicitur conjurasse contra dominum suum, cumque occidisse cum omni progenie, ubi conjuratio, quæ aliquid amplius est, quam simplex rebellio, in bonam partem accipitur: conjuravit enim contra regem a Deo abdicatum, et damnatum. Quare dixit ad Jehu Dominus IV Reg. x. *Quia studiose egisti quod rectum erat, et placebat in oculis meis, et omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab, filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel* (2). Habemus igitur non

esse mirum, si Otho Frisingensis, rebellionem appellat defectionem a rege jam abdicato, cum eundem ipsum loquendi modum habeamus in divinis litteris. Idem dicere possumus de nomine regis: nam lib. II Reg. cap. xv. cum Absalon filius David ejecto Patre regnare cepisset in Hierusalem, neque rex legitimus, sed tyrannus revera esset: tamen David ipse regem ipsum appellabat, cum diceret ad Ethai Gethæum, *cur venis nobiscum? revertere, et habita cum rege* (1): sic etiam lib. III Regum cap. xv. Zambri, occiso rege legitimo regnum sibi injustissime usurpavit: et tamen Scriptura dicit: *Iururavit ergo Zambri percussit, et occidit eum* (regem Ela) *et regnavit pro eo: cumque regnasset, et sedisset super solium ejus percussit omnem domum Baasa, etc.* Ac ne magnum videatur Barclaius, quod Otho Frisingensis vocet imperatorem Henricum, etiam post excommunicationem, et depositionem: sciat idem nomen inveniri apud Abbatem Urspergensem, aliosque Scriptores, immo et apud ipsum Leonem Ostiensem, qui addictissimus erat Gregorio VII. Nam lib. iii. Chronici Cassinensis cap. 49. plus quam decies Henricus imperator dicitur a Leone Ostiense, et Leone referente, sæpissime Desiderius abbas, qui Gregorio in Pontificatu successit, eundem Henricum post abdicacionem, imperatorem appellat, non alia de causa, nisi quia re ipsa, quamvis non jure imperabat.

Pergit Barclaius, et ait: « Est et alius ejusdem auctoris locus lib. i. de gestis Friderici cap. 8. in quo id ipsum manifestius declarat, Papam scilicet per illam excommunicationem, et abdicacionem nihil juris regni Henrico ademisse. Nam postquam narravit, Bertolfum Rudolphi generum (quem, ut dictum est, Papa regem creaverat) perempto socio, ducatum Sueviæ, tamquam sibi a socio concessum usurpasse; et ex altera parte Henricum, Papæ judicio depositum, concessisse eundem ducatum nobili cuidam Sueviæ, cui Friderico nomen: qui Bertolfum ad pacis condiciones, et ad exstercacionem ducatus adegit, addit, Bertolfus iste, quamvis in hoc negotio imperio simul, et justitiæ cesserit, tamen strenuissimus, et fortissimus fuisse traditur. En ut nihil circumtione usus affirmat, imperium, et justitiam ab Henrico stare, in quem Pontifex sententiam depositionis multo ante tulerat. »

Respondeo: Testem hoc loco Barclaius suspectum adducit: nam ab isto Friderico Fridericus primus imperator descendit: cuius imperatoris patruus fuit Otho Frisingensis; nec solum patruus Friderici imperatoris; sed etiam nepos Henrici quarti. Itaque Otho, ne avum maternum, Henricum quartum imperatorem, et filium fratris uterini Fridericum primum imperatorem laderet, scripsit, Bertolfum imperio, justitiæque cessisse in negotio ducatus Sueviæ. Quæ etiam causa fuit, cur idem Otho in historia sua mediam viam elegerit. Nam Gregorium VII eximie laudat lib. vi. cap. 34. neque enim poterat salva conscientia, reprehendere hominem notissime sanctitatis: Henricum autem, non ut cæteri historici, turpissimum plurimorumque criminum reum facit; sed modestissime excessum ejus vitamque lasciviam notat, lib. vii. cap. 14. Quod autem hoc loco dicit, Bertolfum imperio; justitiæque cessisse: non cogit, ut existimemus, sensisse Othonem, injuste Henricum a Gregorio fuisse depositum: nam, ut idem Otho narrat, post longam disceptationem coegit Fridericus ab imperatore adjutus Bertolfum ad condiciones pacis, quæ erant, ut Bertolfus retineret Turegum nobilissimum Sueviæ oppidum, reliquam Sueviæ Friderico cederet. Cessit ergo Bertolfus, imperio, tamquam potentiori, cui par esse non poterat; cessit etiam justitiæ, quoniam in re dubia justum esse censuit, retento nomine ducis, et oppido nobilissimo, reliqua cedere fortiori. Nam si Bertolfus existimasset injuste a se possessam fuisse Sueviæ, debuisset totum dimittere, et neque partem præcipuam, neque ducis nomen sibi retinere; ut eodem teste Othone retinuit, ad posterorūque transmisit. Quod si Barclaius velit, Othonem sensisse, Henricum a Gregorio injuste damnum, repugnabit eidem Othoni, qui lib. vi. histor. cap. 34. dicit, Gregorium fuisse fortem per omnia athletam, murumque se pro domo Domini opponere non timuisse, et cap. 36. dicit, gladio anathematis imperatorem ferri decuisse: et ibidem refert Gregorium in morte dixisse: *Dilexi justitiam, et odi iniquitatem: et, Ecclesiam in obita tanti Pastoris, qui inter omnes Romanos Pontifices præcipui zeli, et auctoritatis erat, non modicum dolorem habuisse; et lib. vii. c. 1.*

(1) II Reg. XV, 19, 10.

(1) Gen. III, 19; II Reg. II, 6; Sap. XVI, 13; Eccl. XI, 14. — (2) IV Reg. X, 30.

ait: Defuncto apud Salernum Beate memorie Gregorio Summo Pontifice, etc. Ista enim nullo modo coherent cum opinione gravissima injustitiæ, qualis fuisset depositio imperatoris, si eum iuste Gregorius deponere non potuisset: hæc enim sola injustitia omnes Gregorii laudes sine dubio corripisset.

Postremo Barclaius cum non haberet aliud, quod ex Othone adferret, nec tamen quiescere posset, repetit quod supra dixerat. Reges ex Othonis sententia non habere ullum, præter Deum super se, quem timeant. Repetit quoque quod supra verbosissime deploraverat, multa mala occasione excommunicationis Henrici imperatoris in orbem terrarum, ac præcipue in Ecclesiam irruisse. Ad quæ omnia jam anterespondimus, neque libet eadem frustra repetere.

In extremo capite producit in medium verba Gregorii VII quibus cum Henricum deponeret, precatus est Apostolos Petrum, et Paulum, ut sententiam suam ex eorum auctoritate prolatam confirmarent, ut omnes intelligerent, iniquitatis filium non fortuito, sed ipsorum opera ex imperio cecidisse. Hanc precationem dicit Barclaius non fuisse ab Apostolis auditam; « cum nihil non infaustum Pontifici, pontificiæ parti auctoribus, et favoribus acciderit, triumphante interim, et imperium tenente Henrico. »

Respondeo: Precationem Gregorii omnino exauditam fuisse, testantur ærumnæ maximæ, quæ Henricum divinitus oppreserunt. Primum enim a magna parte Germaniæ destitutus ad Pontificis pedes abjectus misericordiam demississimis precibus implorare compulsus est. Deinde, cum duobus æmulis, Rudolpho, et Hermanno diu ambiguo Marte certavit. Postea a proprio filio carceri mancipatus, coronam, sceptrum, et reliqua imperatorum insignia resignare coactus est. Inde elapsus Læodium se recepit, unde miseriam suam incredibilem propriis litteris, quæ apud Urspergensem Abbatem exstant, testatus est. Denique repentina morte sublatus neminem invenit, qui ejus mortem delectet: cum e contrario mundus totus ob ejus infelicem exitum summo gaudio exultaret, ut supra ex Abbate Urspergensi retulimus. Hic videlicet est triumphus Henrici, quem fingit Barclaius. Porro pontificiam partem semper in melius profecisse, cooperante Domino signis, et prodigiis, et tandem omnino prævaluisse, constat ex iis, quæ de

Callisto secundo, et Henrico quinto omnes historici narrant, ac præsertim abbas Urspergensis in Chronico anni 1120, et sequentibus.

CAPUT XI.

De comparatione Julii II et Clementis VIII.

In cap. 11. Barclaius multa repetit ex iis, quæ antea dixerat: neque aliquid addit, quod mihi refellendum nova responsione esse videatur, nisi cum Clementem octavum Pontificem veris laudibus effert, non tam ut eum laudet, quam ut ex ejus comparatione Julium secundum carpat. « Quis, inquit, non paternam Clementis VIII pietatem, cum summa prudentia conjunctam, qua reges, et principes Christianos ad concordiam reducere, et in concordiam retinere ananitur, infinitis partibus Ecclesiæ utiliore judicet, quam Julii secundi loricati furores martios, quibus Italiam, Galliam, Germaniam, Hispaniam, cæterasque gentes Christianas hostilibus animis inter se committere, impie, et inhumaniter connitebatur? »

Ad hæc ego ut respondeam, admonitos lectores esse volo, Romanos Pontifices, qui simul etiam Principes sunt temporales non contemnendi imperii, non minus ex officio obligati ad ea conservanda, quæ Sedis Apostolicæ, sive Ecclesiæ Romanæ sunt, quam principes cæteros. Quare quemadmodum reges, et principes supremi cæteri pro defensione reipublicæ suorum, sive ditionum aliarum bella gerere possunt, et debent; et si ad ea defendenda confederatione cum aliis principibus opus habent, jure possunt cum sociis principibus fœdus inire, et conjunctis viribus hostem propulsare, quando justam belli gerendi causam habent: sic etiam Romani Pontifices, quæ principes supremi sunt, omni jure possunt, et debent populos sibi creditos armis protegere, et si res ita postulet, adversus hostes bella gerere, necnon ad auxilium, vel belli societatem principes alios evocare. Neque primus fuit Julius II, qui pro recuperandis Ecclesiæ Romanæ provinciis bella gessit, vel cum magnis principibus fœdus percussit. Nam Pius II. multo antea exercitum armatum habuit, et bella cum hostibus cum laude gessit, ut Naclerus, et Platina referunt: et ante Pii II tempora

Innocentius VI. vir prudentia, et vite innocentia clarus per Legatum suum Alberonium Cardinalem, ecclesiasticam ditionem a tyrannis diversis occupatam, felicissime armis recuperavit, ut scribunt iidem Naclerus, et Platina, multique alii historici. Clemens IV. qui innocentium VI. multis annis præcessit, et Pontifex sanctus est habitus, Carolum Andegavensem ducem, S. Ludovici regis Francorum fratrem, a Galliis evocavit, ut Manfredum tyrannum e regno Neapolitano, quod est Ecclesiæ Romanæ feudum, armis expelleret, ipsumque Carolum regem instituit, imposita quadraginta millia nummorum aureorum pensione quotannis solvenda in recognitionem feudi: testes sunt auctores iidem et alii, quos ipsi citant. Sed ante hæc tempora Leo IX. Pontifex, non solum vite probitate, sed etiam divinis miraculis clarus, atque adeo in Sanctorum numerum relatus, adversus Northmannos pro Beneventana civitate recuperanda presens ipse in exercitu armis decortavit, ut Hermannus Contractus in Chronico, et Leo Ostiensis in histor. Cassinensi lib. II, cap. 88. testes sunt. Ubi illud memorabile accidit, quod cum Pontifex a Northmannis victus et captus fuisset, ea submissione, et reverentia victores erga victum usi sunt, ut Pontifex victus, et captus victoribus imperare, ac dominari videretur. Porro Leo IV. Pontifex plus ducentis annis Leone IX. antiquior, vir sanctissimus, et miraculis clarus, teste Anastasio in ejus vita, exercitum duxit adversus Saracenos, qui ad Ostia Tyberina cum ingenti classe appulsi Romanam urbem capere et spoliare cupiebant; et oratione præmissa ad Deum, et exercitu Apostolica benedictione munito, memorabilem victoriam reportavit. Omitto confederationem Zachariæ, Stephani II., Adriani, Leonis III., aliorumque Pontificum cum regibus Francorum, pro recuperatione, et defensione provinciarum, et civitatum, quæ ad Romanam Ecclesiam pertinebant adversus Longobardos, et Græcos. Omitto etiam fortissimos Machabæos, qui et Summi Sacerdotes, et Principes erant, et pro patriæ defensione gravissima bella gesserunt. Omitto denique Mosis Pontificis et Principis sapientissimi, qui adversus Amorrhæos, aliosque populi sui perturbatores armis decortare non dubitavit. Hos igitur clarissimos, sacrosque viros Julii II imitatus, eorumque virtutem, et diligentiam æmulatus partim armis propriis, partim

auxilio federatorum regum Ecclesiasticam ditionem, fore totam amissam, magno labore recuperavit. Quod factum qui reprehendere voluerit, oportebit etiam, ut industriam, et virtutem sanctorum Pontificum, addo etiam Machabæorum, et ipsius Mosis virtutem bellicam reprehendat. Neque ab hoc numero Clemens VIII. eximendus est, qui quemadmodum pacem inter Christianos Principes reformare studuit, ut Barclaius dicit; sic etiam exercitum comparare non neglexit cum ei Ferraria recuperanda esset: et ad bellum pro Ecclesiastica ditione faciendum, occasio defuit illi, non animus. Placuit enim Deo, in ejus manu sunt corda principum, nobilissima Civitas ante ad Ecclesiam rediret, quam militum gladii nudarentur. Hanc vero Clementis VIII. laudem Barclaius non ignoravit, sed dissimulare voluit, ut liberius Julium reprehenderet.

CAPUT XII.

Diluantur argumenta adversus Theologorum sententiam de Potestate Pontificis Maximi in temporalibus.

In cap. 12. conatur Barclaius ex proposito affirmare, ac demonstrare, nullam habere Pontificem Maximum potestatem in temporalibus super reges, aliosque principes Christianos.

Primum argumentum ejus est, quia tota antiquitas Christiana semper censuit, reges solo Deo minores esse. Quod argumentum jam ante proposuerat in cap. 8. ubi et nos illi copiose respondimus. Id enim habet veluti proprium hic auctor, ut eadem argumenta sæpius repetat, et inculcet, nescio an ut librum grandiore faciat, an ut importunitate obtineat assensum, quem vi rationum extorquere non potest. Hoc igitur primo argumento prætermisso, secundum audiamus.

2. « Quid, inquit, quod ipsi Pontifices factentur, reges non habere superiores in temporalibus? cap. Per Venerab. Qui filii sint legitimi. Habent, et non habent, simul vera esse nequeunt. Falsum est ergo reges non habere superiores in temporalibus, si alius possit jure iis temporalia auferre, alterique conferre. »

Respondeo: Sententia Pontificis in eo capite est. Reges supremos esse principes temporales, et ideo nullum habere supra se

principem temporalem, quemadmodum duces alique principes inferiores in eodem regno superiore in temporalibus regem habent : sic enim loquitur Ecclesiastes cap. v. *Excelsio excelsior est alius et super hos quoque eminentiores sunt alii, et insuper uniuersæ terræ rex imperat seruienti, et S. Petrus in priore epist. cap. II : Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regi quasi præcellenti, sive ducibus, tamquam ab eo missi (1). Idem igitur est, regem non habere supra se alium regem sive principem alium temporalem, alioqui non esset rex supremus in ordine principatus temporalis, sive politici. Et ea forte ratio est, cur idem Innocentius in eodem cap. Per venerabilem, paulo ante dixerit, « nonnullos principes nullum inter homines, excepto Romano Pontifice, superiore agnoscere : Addidit enim illam exceptionem, ut cum postea dixit : « Regem Francorum nullum in temporalibus superiorem agnoscere, » intelligamus, sermonem fuisse de superioribus temporalibus : non enim rex agnoscit ullum supra se principem temporalem, sed agnoscit Romanum Pontificem, Principem spiritualem, qui de temporalibus quoque in ordine ad spiritualia iudicare potest. « At, inquit Barclaius, habent, et non habent simul vera esse nequeunt. » Respondeo : Habent, et non habent de re eadem, simul vera esse nequeunt : de re diversa, nihil impedit quominus vera esse possint. Habet coccineum pallium, et non habet coccineum pallium, simul vera esse nequeunt : sed habet coccineum pallium, et non habet nigrum pallium, vera simul esse queunt ; sic igitur, habet rex in temporalibus superiorem temporalem, et non habet in temporalibus superiorem temporalem, vera esse nequeunt : sed, habet rex in temporalibus superiorem spiritalem, et non habet in temporalibus superiorem temporalem, verissima simul esse queunt, et sunt.*

3. Sed instat Barclaius : « Quod, inquit, in verbis directe, et indirecte discerni statuunt, id non ad facultatem iudicandi, et effectum iudicii, sed solum ad modum, et rationem acquirendi tantam potestatem pertinet, Canonistæ enim dicunt Papam directe dominium temporale totius orbis a Christo accepisse. Hi vero negant eum accepisse tale dominium directe, quasi dicas per se, simpliciter et sine alterius rei consideratione,

sed tantum indirecte, hoc est, per consequentiam, ratione illius potestatis spiritualis, quam directe a Domino accepit. Hæc igitur ex verbis istis differentia ad initium, et modum acquirendi temporalem potestatem, non autem ad ejus vim et effectum referri debet. » Hæc ille, qui vult, Pontificem ex sententia Theologorum habere potestatem temporalem super reges indirecte acquisitam esseque eorum iudicem in temporalibus : quod repugnare videtur Innocentio, in capite citato, ubi dicit Innocentius, reges non habere superiorem in temporalibus.

Respondeo : Distinctione opus est, ut plane intelligatur verene, an falso Barclaius colligat, Pontificem habere potestatem temporalem super reges, esseque eorum iudicem. Potestas disponendi de temporalibus, sive ipsa potestas in se sit spiritualis, sive temporalis, vere colligit, Pontificem habere potestatem temporalem in reges : si vero per temporalem potestatem intelligatur potestas quæ sit in se temporalis, ut est potestas regum, et aliorum principum politico-rum, falso colligit, Pontificem habere potestatem temporalem in reges ex theologorum sententia. Theologi enim tribuunt Summo Pontifici temporalem, et spiritualem potestatem in Ecclesiastica ditione tantum, quam potestatem plenam in patrimonio S. Petri appellat Innocentius, in cap. Per venerabilem : in reliquis Provinciis Christianas, et principes Christianos, tribuunt Pontifici potestatem solum spiritualem, quæ per se, et proprie respicit spiritualia ; tempora vero respicit, ut subordinantur spiritualibus. Et ideo quando proprie loquimur, dicimus Pontificem habere potestatem in temporalibus, non autem habere potestatem temporalem, qua Pontifex est. Ex quo sequitur, ut discerni vocem, directe et indirecte, non referatur proprie loquendo, ad modum acquirendi potestatem, ut Barclaius falso dicit ; sed ad explicandum obiectum secundarium, et consecaneum supremæ spiritualis potestatis, quæ ut supra diximus, primario, et directe respicit spiritualia, secundario et indirecte, id est, in ordine ad spiritualia, respicit temporalia : quæ sententia Theologorum nullo modo repugnat verbis Innocentii in cap. Per venerabilem, ut ex dictis perspicuum est.

4. Addit præterea Barclaius hoc argumentum : « Quod si adversariorum sententiæ locus sit, reges, principes Christiapi, non erunt solum vassalli, et clientes Papæ in temporalibus ; sed (quod vilis est) quasi precario regna, et principatus ab eo possidebant. Id facile ex ipsis adversariorum principis, sic ostendo : Summus Pontifex potest alicui regnum auferre, et alteri conferre, si id necessarium sit ad animarum salutem : atqui iudicare, et decernere, an sit necessarium, pertinet ad eundem Pontificem, de cujus iudicio, æquum ne sit, an iniquum nemo potest iudicare : ergo ubi libitum ei erit, poterit quemlibet regno privare, et illud alteri conferre. »

Respondeo : Reges Christiani, alique principes, iis exceptis, qui feudatarii sunt Ecclesie, neque clientes Pontificis Maximi dici debent, quamvis ita eos ad conflandam Ecclesie invidiam, Barclaius appellare libuerit : multo minus precario regna, et principatus ab eo possident ; sed sunt veri reges, verique principes, tantoque ethnicis regibus, et principibus nobiliores, et feliciores, quanto non solum in terris ad tempus regnant, sed etiam post hanc vitam, si justè pieque regnaverint, ad regnum celeste, et sempiternum transferuntur. Argumentum vero Barclaii ab omni parte vitiosum est : illa enim propositio, Summus Pontifex potest alicui regnum auferre, et alteri conferre, si id necessarium sit ad animarum salutem : explicatione indiget, nam et bene, et secus intelligi, et vera, et falsa esse potest. Potest quidem Pontifex, si necessarium ad salutem animarum sit, alicui regnum auferre ; sed si antea admodum fuerit, si spatium respiciendi dederit, si perniciosum, et incorrigibile esse perspexerit. Potest quoque alteri regnum conferre, non pro arbitrio tamen cui libuerit ; sic enim vero precario reges regnarent ; sed cui jure debetur, sive successio, sive electio locum habeat. Et si forte nemini debeat ; cui ratio dictaverit, esse tribuendum. Sic enim Innocentius quartus in concilio Lugdunensi eum Fridericum imperatorem deposuisset, electionem successoris Electoribus, quibus jure competit, liberam reliquit : sic etiam Gregorius VII. post depositionem Henrici Rudolphum a principibus electum confirmavit. Sic etiam Zacharias regnum Francorum Pipino adjudicavit, quoniam ille re ipsa regnum administrabat, et proceres eundem expetebant. Leo quoque tertius imperium

Occidentale a Græcis ad Francos transtulit, quoniam ipsi in Occidente potentissimi erant, et soli poterant eam dignitatem sustinere, et eosdem Romanus populus maxime cupiebat. Sic etiam in testamento veteri Jojada Pontifex posteaquam Athaliam reginam, quæ regnum invaserat, interfecit jussit, regnum contulit regis demortui filio, cui jure hæreditario debebatur, IV Reg. XI. et Azarias Pontifex rege Ozia ob lepram divinitus immisam ab hominum commercio segregato, regni administrationem non cui voluit ; sed cui debebatur, id est, regis filio dereliquit. II Paralip. XXVI. Illa igitur propositio Barclaii, aut male intellecta falsa est, aut recte explicata non efficit, ut reges precario regnent. Jam vero assumptio illa, Atqui iudicare, et dicere an sit necessarium, pertinet ad eundem Pontificem, de cujus iudicio æquum sit, an iniquum, nemo potest iudicare, similis est propositioni : nam perperam intellecta, falsa est ; recte explicata, vera quidem est ; sed non inde concluditur, precario regna a Summo Pontifice data proderi, quæ est Barclaii conclusio. Pertinet quidem ad Pontificem iudicare an sit necessarium ad salutem animarum, regem alium regno privare ; sed non pertinet ad eundem necessitates pro libito ferre, vel sub colore necessitatis cupiditati servire. Et quoniam res hæc gravissima est, et necessitas manifesta, et explorata esse debet, ideo Pontifices ordinariæ in Synodis Episcoporum, vel Consistoriis S. R. E. Cardinalium, expositis rationibus, et consentientibus Patribus, ista gesserunt, ut supra ostendimus.

5. Pergit Barclaius, et posteaquam rationem superiorem multis verbis more suo amplificavit, et repetivit, subjungit hæc verba : « Sed et omnis potestas, omneque dominium, et jurisdictio, aut jure divino acquiritur, aut jure humano : et qui aliquid possidet, seu tenet, si neutro horum possideat, injuste possidet, ut præclare in Donatistas ratiocinatur Augustinus tract. 6. ad cap. I. Joannis, canon. Quo jure, dist. 8. Fieri igitur non potest, ut Papa imperium aliquod temporale in reges, et principes sæculares jure exerceat, nisi constet id ei jure divino, vel humano esse tributum. »

Respondeo : Jure divino potestas in reges, et principes Christianos, non proprie temporalis, sed quæ se ad temporalia extendat, Summo Pontifici Christi Vicario attributa est. Unde enim Barclaius ipse deducit, potesta-

(1) Eccl. V, 7 ; I Petr. II, 13.

tem spirituale amplissimam jure Divino Romano Pontifici in omnes reges, principesque competere; inde nos colligimus, eodem divino jure Pontifici Romano competere potestatem, quæ ad temporalia pertingat; quoniam id requirit ordo potestatis superioris ad inferiorem, spiritualis ad temporalem. At, inquit adversarius, nullus neque in divinis, neque in humanis legibus locus reperitur, qui talem illi potestatem conferat. Respondet: Immo locus invenitur in divina lege, qui potestatem illi conferat, et locus invenitur in humana lege, qui locum divinæ legis exponat, quod enim scriptum est Matth. xvi. *Tibi dabo claves Regni cælorum, etc.* et Joan. xxi. *Pasce oves meas*; explicatum invenimus in multis conciliis, ac potissimum in Romano sub Gregorio VII, in Lateranensi sub Innocentio III, et in Lugdunensi sub Innocentio IV, in eum sensum, ut potestas ligandi, atque solvendi, nec non pascendi, atque regendi Ecclesiam universam, non ad sola spiritualia; sed etiam ad temporalia ratione spiritualium porrigatur: quod idem communis doctorum Catholicorum sententia, et ipsa praxis, atque experientia confirmat.

6. « At, inquit, regum dominatio, et auctoritas multis sacrarum litterarum testimoniis aperte commendatur, et probatur, ut cum dicitur: Per me reges regnant. Data est a Domino potestas vobis, reges gentium dominantur eorum. Cor regis in manu Dei. Dabo illis regem in furore meo. Time Dominum, fili mi, et regem. Regem honorificate, et passim id genus similia. »

Respondet: Primus locus non demonstrat potestatem datam a Deo regibus; sed sapientiam regibus esse necessariam, ut regnent, sicut oportet. Verba enim illa sapientiæ sunt, quæ reges hortatur ad ipsius Sapientiæ studium, si volunt vere regnare, et leges ferendo justa decernere. Secundus locus dicit quidem, potestatem regiam esse a Domino: sed hoc dicit, ut reges non superbiant; sed intelligant habere supra se Dominum, a quo graviter punientur, si potestate abutantur. Tertius locus non potestatem tribuit; sed abusum potestatis reprehendit, reges enim gentium, qui vera Dei cognitione carent, non contenti administratione regia, plerumque dominari populis, quasi mancipiis, affectant, et politicum imperium in despoticum transmutant, ac de regibus tyranni fiunt: quem abusum Græca vox *κατακυβησις*, quæ violentam dominationem significat, magis aperte

demonstrat. Quartus locus potestatem Dei in reges, non potestatem datam a Deo regibus ostendit: ea enim est omnipotentia Dei, ut non solum corpora regum; sed etiam corda in potestate habeat, eaque vertat, et convertat, ut sibi libuerit. Quintus locus non potestatem regiam commendat; sed minatur se permissurum, ut populus ob sua peccata in regem iniquum, et crudelem incidat, a quo non tam regatur, quam devoretur. Sextus et septimus locus, timorem populi erga regem, non potestatem regis erga populum docet; sed quicquid de his locis sit, ut non negamus regiam potestatem esse a Deo, sie etiam negari non debet, Apostolicam potestatem esse a Deo; immo omnem potestatem esse a Deo, juxta illud Apostoli Roman. xiii. *Non est potestas nisi a Deo.* Quod autem potestas regia subjecta non sit Apostolicæ potestati, vel quod subjecta sit in spiritualibus tantum, non etiam in temporalibus; in his locis, neque aperte, neque obscure habetur, atque hoc est non queritur.

Postremo adducit Barclaius argumentum, quod etiam supra non semel adduxit: « Postremo, inquit, quandoquidem potestas, et jurisdictione ista temporalia Papæ, de qua nobis sermo, neque expresso Dei verbo in Scripturis comprehensa, neque ex traditione Apostolorum, quasi per manus recepta, neque usu, et consuetudine in Ecclesia per totos mille annos, et amplius observata, aut ab illo Pontifice occupata, neque ab antiquis Ecclesiæ Patribus laudata, et probata immo ne memorata quidem invenitur: quæ nos obsecro credendi necessitas cogit eam admittere? aut qua nobis eam auctoritate persuadeant? »

Respondet: Multa sunt quæ ex verbo Dei per Ecclesiam explicata credimus, quamvis in verbo Dei expresse non habeantur. Filium esse Patri consubstantialem, expresse in Scripturis non legimus; credimus tamen, quia sic docet Ecclesia intelligenda esse verba Domini Joan. x. *Ego et Pater unum sumus.* Spiritum a Filio procedere expresse in Scripturis non legimus; credimus tamen, quia sic docet Ecclesia intelligenda esse verba Domini Joan. xvi. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis: omnia quæ habet Pater mea sunt, illo dixi vobis, quia de meo accipiet.* Baptismus parvulorum expresse in Scripturis non legimus; credimus tamen, quia sic docet Ecclesia intelligenda esse verba illa Joan. iii. *Nisi*

quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, etc. Matth. xix, *Sinite parvulos venire ad me.* Sic ergo potestatem summi Pontificis extendere se ad temporalia ac præsertim ad regna, et imperia expresse in Scripturis non legimus: credimus tamen, quia Ecclesia in conciliis generatibus, sic docet intelligenda esse illa verba Domini Matth. xvi. *Tibi dabo claves, etc.* (1). Falsum vero est, potestatem istam non fuisse in usu apud Ecclesiam per totos mille annos, et amplius. Jam enim supra docuimus, in usu fuisse post annum septingentesimum tempore Gregorii secundi, et Zachariæ Pontificum. Item post annum octingentesimum tempore Leonis tertii, et Gregorii quarti. Falsum quoque est ab antiquis Patribus non fuisse laudatam vel commemoratam; cum a Gregorio Nazianzeno paulo obscurius; sed a Gregorio Romano aperte commemorata; ac deinde posterioribus sæculis ab omnibus scriptoribus, quorum nonnulli in album sanctum relati sunt, apertissime commendata, et celebrata fuerit. Quod in extremo capite Barclaius dicit, rationes nostras non esse demonstrationes, sed dialecticos syllogismos, proinde eas non certam fidem facere; id quale sit, et quantum ponderis, et momenti habeat, in sequenti capite explicabimus.

CAPUT XIII.

Defenditur prima ratio Bellarmini pro potestate Pontificis in temporalibus.

In cap. 13. aggreditur Barclaius refutare eas rationes, quas ego in lib. v. de Pontif. cap. 7. adduxi ad probandam Pontificis Maximi potestatem in temporalibus. Et quoniam ille præfatur, neminem Bellarmino diligentius rationes pro hac potestate collegisse, vel argutius proposuisse, vel brevius, et subtilius conclusisse; ut videlicet lectoribus persuadeat Bellarmino superato, rem totam esse confectam: ego quoque præfari debeo, me non admittere, quæ Barclaius de mea diligentia, argutia, et subtilitate dicit. Scio enim multos esse me longe doctiores, et diligentiores, ac subtiliores, qui in eodem argumento ante me versati sunt, et quorum

ego diligentiam, et studium pro ingenii me tenuitate æmulari studui: proinde non in me superando statim summa victoria, ut Barclaius persuadere lectoribus nititur. Admonendum quoque lectorem esse duxi, me in hac re comprobanda rationes tantum, et exempla, non Scripturas, concilia, et Patres adduxisse: quoniam ista in libris superioribus copiosissime persecutus fueram in confirmando primatu spirituali Summi Pontificis; quo confirmato, et firmiter stabilito facillimum esse censei, ex eo tamquam ex fonte deducere rivulos rationum ad potestatem in temporalibus comprobendam.

Prima igitur ratio mea, quam Barclaius ad verb. m. refert, hæc fuit:

Potestas civilis subjecta est potestati spirituali, quando utraque pars est ejusdem reipub. Christianæ: ergo potest princeps spiritualis imperare principibus temporalibus, et disponere de temporalibus rebus in ordine ad bonum spirituale: omnis enim superior imperare potest inferiori suo.

Quod autem potestas politica, non solum ut Christiana, sed etiam ut politica, sit subjecta Ecclesiastica, ut talis est: primo demonstratur ex finibus utriusque. Nam finis temporalis subordinatur fini spirituali, ut patet, quia felicitas temporalis, non est absolute ultimus finis; et ideo referri debet in felicitatem æternam. Constat autem ex Aristotele lib. i. Ethic. c. i. ita subordinari facultates, ut subordinantur fines.

Secundo reges, et pontifices, clerici, et laici non faciunt duas respublicas, sed unam, id est, unam Ecclesiam. Sumus enim omnes unum corpus Rom. xii. et I Corinth. xii. At in omni corpore membra sunt connexa, et dependentia unum ab alio: non autem recte asseritur, spiritualia pendere a temporalibus: ergo temporalia a spiritualibus pendunt, illisque subjiciuntur.

Tertio, si temporalis administratio impedit spirituale bonum, omnium judicio tenetur princeps temporalis mutare illum modum administrandi, etiam cum detrimento temporalis boni: ergo signum est, subjectam esse temporalem potestatem spirituali. Hæc est mea ratio prima satis fideliter a Barclaius relata.

Huic rationi respondet ipse, falsum esse, quod ego assumpsi, quidem potestatem subjectam esse spirituali, civilem utraque pars

(1) Joan. X, 30; Joan. XVI, 14; Joan. III, 3; Matth. XIX, 14; Matth. XVI, 19.

est ejusdem reipub. Christianæ. Id autem falsum esse probare conatur his verbis :

« Siquidem hæc duæ potestates ita sunt partes reipublicæ Christianæ, ut neutri in alteram imperium sit, utpote cum libere, et sui juris essent, mutuo amore coierunt. Utraque ergo alteram in suo ordine, et munere recognoscit, et veneratur, et suam utraque functionem arbitrato suo exerceat; tantum inter eas conspirans quidem consensus, et societas est; ad Christianam reipub. conservandam. »

Respondeo : In his verbis affirmari video, non probari, politicam, et Ecclesiasticam potestates in eadem Ecclesia Christiana conjunctas esse vinculo benevolentiae, non autem subjectione unius ad alteram. Sed hoc recte diceretur, si politica, et Ecclesiastica potestas ejusdem ordinis essent, et quasi duas separatas reipublicas facerent, ut sunt pagi Helvetiorum. At ex Scripturis divinis Pontifices, et reges, clerici, et laici in Christo generali unam reipub. imo unam civitatem, imo unam domum, imo unum corpus efficiunt. Neque potestas spiritualis, et temporalis in Ecclesia conveniunt, ut duæ resp. in unam confederationem, sed ut spiritus, et caro in unum hominem, ut Gregorius Nazianzenus præclare docuit in oratione ad populum timore percussum : certum autem est, spiritum in carnem imperium habere debere, non contra : neque sunt in Ecclesia Christi Pontifices, et reges, ut principales arietes in ovili, sed ut pastores, et oves : neque in dubium revocari potest, an pastores ovibus, vel oves pastoribus cum imperio præsent.

Subjungit Barclaius : « Utraque potestate, sive ut Genebrardi verbis utar, utroque magistratu Ecclesia continetur, munitur, et viget : ad quam protegendam, et sartam reipub. conservandam alterius sic

Alteri possit opem res, et conjurat amice.

ut quamdiu societatem retinent, reipublica Christiana innumeris concordiae, et pacis commodis efflorescat. At ubi coitam dissolvunt, spiritualis quidem potestas, licet divina virtute præstans, imbecillior tamen in oculis hominum, et corporalibus auxiliis destituta plerumque contemnitur : temporalis vero, quantumvis potens, atque fortis in suam ipsius perniciem per omne sæculum, et

(1) 1° Corinth. VI, 4.

insaniam properat, nimirum cœlesti gratia destituta, qua per spiritualis potestatis coitionem fruebatur. »

Respondeo : Hæc omnia contra suum auctorem, non contra Bellarminum pugnant. Fatetur enim Bellarminus, optimum esse, ut duæ istæ potestates concordēs sint, et valde perniciosum si inter se pugnent : sed non inde sequitur unam alteri non esse jure subjectam. Nam et in homine optimum est, ut spiritus et caro concordēs sint, et perniciosum si dissideant, ut saepe carne reluctantē imperio spiritus, et spiritu carnem in servitutem redigere conante, discordant : nec tamen ullus sapiens ex hac discordia colliget, non debere esse spiritui in carnem suam imperium ; cum contrarium apertissime inde colligatur. Igitur eodem modo ex eo quod ex discordia duarum potestatum, spiritualis, et politicæ in eadem Christiana reipublica tam multa incommoda sequuntur, et utriusque valde necessaria concordia est : colligi debet, pertinuisse ad sapientiam Christi Christianæ reipublicæ Conditoris, ut unam potestatem alteri subjeceret, quo facilius pacem, et concordiam inter se retinerent, et cohererent.

Addit Barclaius testimonium Hosii Cordubensis, et S. Bernardi : sed quoniam ad testimonium Hosii non semel supra respondimus, audiamus verba S. Bernardi lib. 1. de Consideratione cap. 5. « Habent, inquit, hæc infima, et terrena iudices suos, reges, et principes terræ, quid fines alienos inauditis ? quid falcem vestram in alienam messem extenditis ? »

Respondeo : Sanctus Bernardus ipse se declarat, cum in eodem loco subiungit : « Non quia indigni vos, sed quia indignum vobis talibus insistere, quippe potioribus occupatis : denique ubi necessitas exigit, audi quid censeat, non ego, sed Apostolus. Si enim in vobis iudicabitur hic mundus indigni estis, qui de minimis iudicetis ? Sed aliud est incidenter incurrere in ista, causa quidem urgente, aliud vero incumbere istis, tamquam magnis, dignisque tali, et talium intentione rebus. » Ubi demonstrat Pontifices maximos, ut plurimum debere in rebus majoribus occupari, et infima ista, ac terrena relinquere iudicibus minoribus, regibus videlicet, et principibus terræ. Quemadmodum Apostolus I Corinth. VI. dixit : *Judicia secularia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, hos constituite ad iudicandum* (1). Itaque

S. Bernardus eo loco fines alienos, et messem alienam, iudicia terrena vocavit, non quod non possit Pontifex, sed quod ut plurimum non debeat, dimissis rebus gravioribus, istis terrenis, et vilibus implicari. Et Barclaius non satis prudenter, ne dicam fraudulenter, verba citat, quæ secum adferunt explicationem, si locus integer adferatur.

Pari astutia Joan. Driedonem allegat ex lib. II. de libert. Christiana cap. 2. cujus hæc sunt verba : « Christus utriusque potestatis officia discrevit, ut una divinis, et spiritualibus rebus, atque personis, altera profanis, atque mundanis præsideret » ; et mox : « En plane vides Christum discrevisse utriusque potestatis officia, distinctio igitur Ecclesiasticæ potestatis Papalis et potestatis seculari, ac in periali est de jure divino facta. »

Respondeo : Scribit Joannes Driedo, potestates illas duas distinctas esse ; sed unam alteri subjectam esse, temporalem videlicet spirituali hoc loco non negat, et paulo infra in eodem capite disertis verbis affirmat, dicens : « Unde Papa, et imperator sunt in Ecclesia, non tamquam duo rectores summi inter se divisi, quorum neuter alterum cognoscit, et veneratur, tamquam superiorem : quia regnum sic contra se desolabitur. » Hæc ille : nec valet glossa Barclaii, quod imperator in spiritualibus Papam, Papa in temporalibus imperatorem cognoscere debeat, et venerari tamquam superiorem. Nam Joan. Driedo explicuit sententiam suam lib. I. ejusdem operis, cap. 9. ubi docuit, in ordine ad finem supernaturalem, subjectam esse potestatem temporalem potestati spirituali, et cap. 14. docuit, papam habere plenitudinem potestatis super omnes reges, et principes Christianos, et posse eos regibus privare, et in temporalibus prorsus extimere plebem Christianam ab eorum obedientia, et subjectione : et nusquam docuit, potestatem spiritualem subjectam esse temporali, aut posse a regibus privari Pontificem Papatu, aut ab ejus obedientia, et subjectione populos liberari. Allegat Barclaius antiquam glossam in can. Hadrianus, dist. 63. sic dicentem : « Quemadmodum ille huic in spiritualibus : ita hic illi in temporalibus pater est ». Sed ego istam glossam neque in novis, neque in antiquis editionibus invenire potui. Fortasse tamquam delira anus antiquata est, aut præ nimio senio jam dudum excessit e vivis.

Postremo addit Barclaius testimonium

Bellarmini, ut Bellarminum cum Bellarmino committat, eumque proprio gladio vulneratum prostrat. « Nota, inquit Bellarminus lib. V. de Pontifice cap. 3. quemadmodum non est idem sidus sol, et luna, et sita lunam non instituit sol, sed Deus ; ita quoque non esse idem Pontificatum et imperium, neque unum ab alio absolute pendere. » His verbis recitatis, subiungit Barclaius : « Sunt quidem sol, et luna duo luminaria magna, quæ Pontifex Innocentius, cap. Solite, de majorit, et obed., per allegoriam interpretatur duas dignitates, quæ sunt Pontificis auctoritas, et regalis potestas, et illam soli, hanc lunæ comparat. Unde hoc modo dispulo. Quemadmodum luna non minus luna est, nec minus per se consistit, tunc cum a sole recedit, et mutuum ab eo finem errans amittit, quam cum ejus radii pleno orbe, atque aspectu illustratur, et neutro casu hæc ab illo, aut ille ab hæc dependet ; sed ambo institutionis suæ ordinem, et modum tenentes Deo, mundoque deserviunt : sic etiam potestas regalis, sive politica propriis subnixis viribus per se semper consistit : et licet magnum quidem lumen ad hanc, beateque vivendum a Pontifici, spiritualique potestate accipiat, tamen ejus, neque accessu, neque recessu ulla ex parte in sua essentia, sive essentia mutatur, minuitur, vel augetur, multoque minus adveniendi subicitur. »

Respondeo : Similitudines non in omnibus locum habent, sed in ea tantum re, ad quam explicandam adhibentur. Ideo frustra quaritur accommodatio in omnibus. Christus agnus Dei dictus est propter mansuetudinem, et leo propter fortitudinem, et petra propter firmitatem, et vitis propter fecunditatem : nec tamen licet Christo tribuere stoliditatem ovis, aut savitiam leonis, aut duritiem lapidis, aut fragilitatem vitis. Recte igitur comparavit Innocentius III. potestatem Pontificiam soli, et potestatem regiam lunæ, quod illa præsit spiritualibus, ista temporalibus, illa sit major, ista minor. Nec male ego notavi, Pontificatum, et imperium instar solis, et lunæ esse distincta, et a Deo ; et imperium absolute non pendere a Pontifice : quia videlicet imperium Romanum fuit ante Pontificatum Christianum, ac per hoc institutum non fuit a Pontifice : neque Pontifex imperium sustulit unquam, sed solum transulit ab uno homine ad alium, vel ab una gente ad aliam. Concedimus autem Barclai

potestates Pontificiam, et regiam instar solis, et lunæ non pendere ab invicem quoad essentialiam. Sed non concedimus, quod Barclaius in fine addidit, lunam soli non subijci. Subijcitur enim luna soli, cum ab eo lumen recipiat, et non subijcitur lunæ sol, qui nihil recipit a luna. Nec solum luna, sed omnes etiam stellæ subijciuntur soli, quoniam ab illo lumen recipiunt: et recte Marcus Tullius in Somnio Scipionis de sole dicit: Dux est et princeps, et moderator lumina reliquorum. Itaque quemadmodum soli subijcitur luna, et lunæ non subijcitur sol: ita quoque Pontifici subijcitur rex, et regi non subijcitur Pontifex.

CAPUT XIV.

Defenditur confirmatio primæ rationis Bellarmini.

In cap. 14. Barclaius examinat tria illa argumenta, quibus ego probavi assumptionem primæ rationis, sive antecedens primi anthimematis, ut scholarum verbis utamur. Primum argumentum illud fuit: Finis temporalis subordinatur fini spirituali; sed facultates subordinantur, ut subordinantur fines: igitur facultas, sive potestas temporalis, subordinatur facultati, sive potestati spirituali. Ad hoc argumentum respondet Barclaius his verbis:

« Nego constanter talem ordinationem, vel subordinacionem finium harum potestatum esse, quatenus ipsæ tales potestates sunt. Nam finis politicae, seu civilis potestatis, quatenus politica est, nihil aliud absolute complectitur quam felicitatem temporalem, commune scilicet bonum, et vitæ degendæ ordinationem tranquillitatem, ut ipsemet alibi Bellarminus fatetur. Politica potestas, inquit, habet suos principes, leges, judicia, etc. et similiter Ecclesiastica suos episcopos, canones, judicia. Illa habet pro fine temporalem pacem, ista salutem æternam. » Hæc Barclaius, qui postea, rem eandem confirmat ex Apostolo I ad Timoth. II. qui jubet nos orare pro regibus, ut tranquillam vitam agamus in omni pietate, et castitate. Item ex Navarro, qui in cap. Novit, de judic. num. 90, dicit, finem potestatis laicæ esse vitam bonam, beatam, et quietam temporalem mortalium, quæ et finis est legum ab ipsa emanantium:

potestatis vero Ecclesiasticæ, finem esse vitam æternam supernaturalem, eundemque esse finem legum ab ipsa emanantium.

Respondeo: Negat Barclaius rem certissimam omnium consensione Doctorum; nec potest aliter paradoxam suam defendere, nisi audacter omnia negando, quæ illi obijciuntur. Quid enim apud theologos, et philosophos notius, quam inter causas tum efficientes, tum finales ordinem esse, et inferiores superioribus subordinari? Certe Deus est prima causa efficiens omnium rerum, eique subordinantur causæ secundæ, sive universales, quales sunt res istæ inferiores, quarum unaquæque producit effectus sibi similes, non absque actione cælorum, et cooperatione Dei, primæ videlicet, atque altissimæ causæ. Eodem igitur modo finis ultimus absolute Deus est, atque ad eum ordine quodam referuntur, et subordinantur omnes alii fines. Finis quidem immediatus potestatis politicæ, est pax reip. temporalis, sed hæc pax subordinatur paci supernaturali hominis cum Deo; ista vero paci beatæ, quæ est in superna Hierusalem: quæ tandem subordinatur gloriæ Dei Conditoris, qui est primum principium, et ultimus finis omnium rerum. Atque hoc ipsum docent auctores, quos hic Barclaius citat. Bellarminus enim, quem primo loco nominat, lib. V de Pontif. cap. 6, ubi scripsit, finem politicæ potestatis esse pacem temporalem, et finem potestatis Ecclesiasticæ esse salutem æternam: paulo post addit hæc verba: « Quando istæ potestates sunt conjunctæ, unum corpus efficiunt, ideoque debent esse connexæ, et inferiori superiori subiecta, et subordinata »: cujus rei rationem reddit cap. 7., « quia finis temporalis potestatis subordinatur fini potestatis spiritualis ». Sanctus quoque Apostolus I ad Timoth. cap. II, quem Barclaius secundo loco citavit, cum jussit orari pro regibus, ut tranquillam vitam agamus; adjunxit, *in omni pietate, et castitate*; ut ostenderet tranquillitatem vitæ, quæ est finis politicæ potestatis, subordinari pietati, et castitati, quæ finis est potestatis spiritualis, per quem ad finem ultimum pervenitur, qui est felicitas sempiterna. Denique Navarrus, quem tertio loco Barclaius attulit, in cap. Novit, de Judic. num. 90, scribit, finem potestatis temporalis esse vitam bonam, et beatam mortalium temporalem; finem spiritualis potestatis esse vitam æternam in cælis. Sed idem auctor eodem loco, num. 97, demonstrat, finem temporalis po-

testatis subordinari fini potestatis spiritualis, cum docet ex S. Thoma lib. III de Regimine principum cap. 12, « Christi dominium ordinari ad salutem animæ et spiritualia bona, licet a temporalibus non excludatur, eo modo, quo ad spiritualia ordinantur. Expende, inquit Navarrus, illa verba, eo modo, quo ad spiritualia ordinantur: nam illo et non alio modo suprema hæc Papa patriæ patris potestas extenditur ad illa, id est, ad temporalia. » Ibidem Navarrus adducit alium locum S. Thomæ ex 2. 2. q. 40, art. 2, ad tertium, « Omnis persona, inquit S. Thomas, vel ars, vel virtus, ad quam pertinet finis, habet disponere de his, quæ sunt ad finem: bella autem carnalia in populo fideli sunt referenda ad spirituale bonum divinum, cui clerici deputantur: et ideo ad clericos pertinet disponere, et inducere alios ad bellandum bella justa. » Ubi S. Thomas docet bella carnalia ordinari ad bonum spirituale, ut ad finem non immediatum, sed mediatum: finis enim belli carnalis immediatus est victoria, et pax temporalis: sed quia hæc ordinatur ad bonum spirituale, ut alia omnia temporalia, ideo dicitur bellum carnale ordinari ut ad finem, mediatum videlicet, ad bonum spirituale: et ea de causa disponere de bellis justis agendis pertinet aliquo modo ad clericos, id est, ad ecclesiasticam potestatem, cujus finis immediatus est bonum spirituale. Multa similia habet idem S. Thomas, de subordinatione finium in 1, 2, q. 1, art. 4, et lib. III, cont. gent. cap. 17, 18, et seq.

Aggreditur deinde Barclaius secundum argumentum meum, quod erat hujusmodi: Reges, et Pontifices, clerici et laici non faciunt duas republicas, sed unam, id est, unam Ecclesiam: sumus enim unum corpus Rom. XII, et I Cor. XII. At in omni corpore membra sunt connexa, et dependentia unum ab alio: non autem recte asseritur spiritualia pendere a temporalibus, ergo temporalia a spiritualibus pendent, illisque subijciuntur.

De hoc secundo argumento ita loquitur Barclaius: « Secundum vero argumentum usque adeo frivolum est, et fallax, ut nihil insidiosius dici, aut vitiosius colligi possit, quam quod eo concluditur: ecqua enim anus tam excors est, ut nesciat non valere hanc consecutionem, sunt membra unius corporis, ergo unum ab alio pendet: nam neque pes a pede, neque brachium a brachio, neque humerus ab humero pendet, sed ab uno tertio. »

Respondeo: Oblitus erat Barclaius, cum hæc scriberet, eorum, quæ paulo ante dixerat, neminem Bellarmino arguitur argumenta proponere, neminem brevius, subtiliusque concludere, ista siquidem non bene cohererent argumenta proposita argutissime, subtilissimeque conclusa a qualibet excorde anu posse nullo labore dissolvi. Sed omitto Barclaii inconstantiam, qui Bellarminum nunc laudibus evehit in cælum, nunc conviciis deprimit in abyssum: parum enim Bellarmino est, ut a Barclaio judicetur, aut ab aliis ei similibus, qui iudices ejus legitimi non sunt: omnes enim stabimus ante tribunal Christi, et ab illo juste vereque, ac sine omni animi perturbatione judicabimur. Quod ergo dixi, membra ejusdem corporis esse connexa, et unum pendere ab alio; de membris diversi generis intellexi, qualia sunt digitus, manus, brachium, humerus, et caput: non de membris ejusdem generis, qualia sunt duæ manus, duo pedes, duo oculi, duæ aures: potestas enim politica, et ecclesiastica, de quibus loquebamur, diversi generis sunt, ut notum est: et secundum post materiam verba intelligenda sunt; alioqui nulla esset tam certa demonstratio, quæ calumniam pati non posset. Itaque potestas regia, quæ in suo genere principalis est, si cum potestate Pontificia, quæ etiam in suo genere principalis est, in unum corpus coalescat, necessario debet, aut subesse, aut præesse, ne sint in uno corpore duo capita: et cum satis constet Pontificem esse caput Ecclesiæ vice Christi, aperte sequitur, ut debeat rex, aut non esse membrum hujus corporis, aut Pontifici subesse; et eodem modo potestas politica, quæ præcipue residet in rege, aut debet subiecta esse spirituali, quæ præcipue residet in Pontifice, aut extra Ecclesiam remanere: quemadmodum non potest esse digitus in corpore, qui non pendeat a manu; neque manus, quæ non pendeat a brachio; neque brachium quod non pendeat ab humero: neque humerus, qui non pendeat a capite. Quod autem Barclaius dicit paulo post, potestatem spiritualem, et politicam, esse veluti duos humeros in corpore, quorum neuter alteri subijcitur; sed uterque subijcitur uni capiti Christo: non solum est falsum, quia potestates illæ non sunt ejusdem generis, ut duobus humeris comparari possint, quo modo recte comparentur duobus humeris duæ regni potestates: sed etiam ad hæresim pertinet, quæ hoc tempore maxime

viget: quid enim hæretici hujus temporis majori conatu populus persuadere conantur, quam non esse Summum Pontificem caput visibile corporis Ecclesie, cui omnes Christiani, quantumvis magni necessario subijci debeant, si salvi esse velint? atqui hoc illis ultro concedit Barclaius, qui tamen in toto libro Catholicum se facit. Itaque potestas spiritualis, et politica non recte comparantur duobus humeris; sed vel spiritui, et carni comparari debent, ut facit S. Gregorius Nazianzenus in oratione sæpe citata ad populum timore percussum, et præsidem irascentem: vel brachio, et capiti, membris videlicet principalibus, quorum tamen unum, quamvis si se valde potens, et robustum, ab altero superiore dirigi debeat, et gubernari.

Sed instat Barclaius, atque objicit mihi mea ipsius scripta, lib. III de Pontifice cap. 49, ubi admitto reges terræ non habere in terris judicem, quantum ad res politicas pertinet: et contendit, me contraria loqui, cum uno in loco doceo, reges non habere judicem in terris, quoad res politicas: in alio loco admitto, Pontificem judicem esse regum, ut etiam eos per sententiam regno privare possit.

Respondeo: Innocentius III, in cap. Per venerabilem, Qui filii sint legit, scribit reges in temporalibus, non habere superiorem: et tamen ipse idem Othonem quartum imperatorem deposuit. Audeat ergo Barclaius Innocentium, tamquam secum ipsum pugnantem arguere: et ego cum tanto Pontifice reprehendi non moleste feram. Sed defensio in præfatu est: reges enim non habent judicem in terris, quoad res politicas, sive in temporalibus, dum eorum regimen ita intra res politicas, et temporalia se continet, ut spiritualibus non officiat. Præterea dicuntur reges non habere judicem in politicis, et temporalibus, quia non habent super se judicem politicum, sive temporalem, quamvis habeant judicem spiritualem, a quo dirigi, et judicari possunt etiam in temporalibus per ordinem ad spiritualia.

Quod vero Barclaius addit, discrimina vocum directe, et indirecte ad formam, et modum pertinere, non ad vim, et effectum iudicii: jam supra refutatum est in capite duodecimo, ubi de his vocibus ex proposito disputavimus.

Restat argumentum meum tertium, quod tale erat: Si temporalis administratio impedit spirituale bonum, omnium iudicio tenetur

princeps temporalis mutare illum modum administrationis, etiam cum detrimento temporalis boni, ergo signum est, subjectam esse temporalem potestatem spirituali.

Huc argumento duobus modis Barclaius occurrit: primum enim notat quod cum rem demonstrandam susceperim, signum tantum protulerim: deinde negat consecutionem argumenti: nam ex eo quod tenetur princeps temporalis mutare formam regiminis, si per eam bonum spirituale impediatur: dicit Barclaius sequi, spiritualia esse digniora temporalibus, non autem potestatem temporalem spirituali esse subjectam.

Respondeo: Non est novum, neque insolitum post demonstrationes adferre quoque argumenta a signo. Quod autem attinet ad consecutionem fallitur Barclaius. Nam ex illo antecedente: Tenetur princeps politicus mutare administrationem suam, si obsit bono spirituali: non sequitur absolute, ergo bonum spirituale est nobilius, ac dignius temporali: sed sequitur, ergo ad bonum spirituale ordinatur, ut ad suum finem bonum temporale, ac per hoc potestas temporalis subjecta est potestati spirituali: necessitas enim mutandi administrationem in eo casu non oritur ex dignitate, vel nobilitate boni spiritualis præcise, sed ex subordinatione unius ad alterum quod perspicue ostendi in meo lib. v de Pontifice cap. 7. in explicatione hujus argumenti tertii, ad quæ Barclaius nihil respondit.

CAPUT XV.

Refutatur digressio Barclaii.

In capite quinto decimo Barclaius non contentus iis, quæ dixerat in responsione ad primam rationem meam: antequam transeat ad secundam examinandam, et refellendam, iterum repetit sententiam suam de potestate ecclesiastica, ac politica, quod videlicet, principes temporales subjecti esse debeant Episcopis, quo ad spiritualia, et contra Episcopi subjecti esse debeant principibus, quo ad temporalia: et quemadmodum episcopi cogere possunt spiritualibus pœnis principes temporales ab obediendum in iis, quæ ad animam pertinent, sic possunt principes temporales cogere Episcopos corporalibus pœnis ad obediendum in iis, quæ pertinent ad temporalia, modo fidei Catholice, et bonis mo-

ribus non sint contraria. Excipit tamen summum Pontificem, quem dicit non esse subjectum ulli principi temporali, quoniam ipse quoque est princeps supremus temporalis in provinciis ditionis ecclesiasticæ. In summa tollit Barclaius de medio omnem exemptionem ecclesiasticorum a potestate principum secularium. Ac primum ad hanc sententiam stabiliendam producit testimonium Francisci Romuli in responsione ad certa capita Apologiæ, etc., qui disertis verbis affirmat, Episcopos regibus in temporalibus rebus, et reges Episcopis in rebus spiritualibus debere esse subjectos. Sed facilis est responsio. Loquitur enim Franciscus Romulus eo loco de subiectione, quam habent Episcopi, et reliqui clerici ad observandas leges politicas, et non perturbandum ordinem politicum a regibus constitutum; ut etiam docent Gelasius, et Nicolaus Pontifex, ille in epistol. ad Anastasium imperatorem, hic in epistol. ad imperatorem Michaelen, quos eo loco Franciscus Romulus allegavit. Sed hinc non sequitur, posse cogi Episcopum a rege ad obediendum, vel puniri, si non obediat, cum rex nullam habeat in Episcopos, vel clericos potestatem, quod apertissime legitur in concilio Constantiensi, sess. 31.

Secundo producit testimonium ipsius Bellarmini, ex lib. de Clericis cap. 28. ubi docet, clericos, ut cives, esse partes, et membra reipub. politice, ac per hoc obligari ad leges politicas observandas. Sed quoniam idem Bellarminus in eodem loco, excipit potestatem coactivam a qua liberos esse dicit clericos: Barclaius reclamatur, ac dicit: « Verius est clericos ad obsequium legum, ubi causa postulat, a temporali iudice cogi posse, ut nec in ea re exemptionis suæ beneficio gaudeant, quæ ab imperatorum, et Principum legibus, eos accepisse satis constat. Frustra enim legum auxilium invocat, qui contra eas committit. »

At hic Barclaius more suo contra sententiam Catholicorum omnium loquitur: quamvis enim disputent theologi, et canonistæ de jure exemptionis; tamen esse clericos aliquo jure exemptos, et non posse cogi a laica potestate omnes docent. Utrum autem verius sit existimandum, quod unus, an quod universitas docet, aliis iudicandum relinquo: sed de hac re inferius plura dicemus, et multa etiam in lib. de Clericis diximus.

(1) III Reg. II. 27.

Tertio Barclaius producit testimonium S. Gregorii, in epistol. 13. lib. IV. ubi S. Gregorius ad Mauritium scribens, sic loquitur: « Sacerdotibus non ex terrena potestate Dominus noster citius indignetur; sed excellenti consideratione propterea, quibus servi sunt, eis ita dominetur, ut etiam debitam reverentiam impendat. »

« Dominetur nimirum », addit Barclaius, « quatenus cives sunt, et partes reipub. reverentiam impendat, qua Dei sacerdotes, et patres spirituales, quibus ipse imperator, ut Ecclesiæ filius subijcitur. »

Respondeo: Possent verba S. Gregorii in eum sensum exponi, ut significare voluerit, imperatorem dominari posse sacerdotibus constituendo leges politicas, quas ipsi quoque vi rationis, sed non vi legis observare tenentur; sed eis reverentiam illam impendere debere, ut non eos ipse puniat, si leges non serviant, sed prælati ipsorum puniendos relinquat. Sed quoniam ex ipso Gregorio in Commentario Psalm. CI. didicimus, Mauritium tyrannice imperasse in ultimis imperii sui annis, ac potissimum in Sacerdotes sævire cœpisse: mirum non est, si S. Gregorius ita loquatur, ut iugum tyrannicum si auferre non poterat, mitigare saltem, et moderari niteretur.

Quarto producit testimonium Scripturæ lib. III Reg. cap. II. Ubi Salomon rex sacerdotem Abiatharem reum mortis pronunciat, quod conjuranti Adoniæ consensisset: et ejecit eum, ne sacerdotio fungeretur.

Responsio: Non est improbabile in testamento veteri regem absolute majorem fuisse Pontifice, tum quod ita doceat S. Thomas in lib. I de Regimine principum cap. 12, tum quod in testamento veteri promissiones essent temporales, et sacrificia carnalia; sed quoniam probabilius est, in ipso etiam testamento veteri, majorem fuisse Pontificem rege, ut ostendimus lib. II de Pontif. cap. 29, ideo persistimus in ea responsione, quam in eo loco scripsimus. Salomonem non ut regem, sed ut prophetam divino instinctu judicasse Abiatharem mortis reum, et ei sacerdotium abrogasse, aliamque ei substituisse. Nam quod in Scriptura III Reg. II. legitur: *Ut impleteret sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Stilo (1):* ratio est, cur Salomon hoc fecerit. At inquit Barclaius, illud: *a Ut impleteret sermo Domini,*

nihil aliud significat, nisi tunc impletum fuisse, quod Dominus prædixerat futurum: quemadmodum Matth. xxvii cum dicitur, impios milites divisisse inter se vestimenta Christi, ut impleteret illud Psalmi: *Diviserunt sibi vestimenta mea.*

Respondeo: Illud, ut impleteretur verbum Domini, aliquando significat solum, illud fuisse prædictum, et postea impletum, ut in loco allegato ab adversario. Aliquando significat id factum esse eo animo eaque intentione, ut obedientia præstaretur Deo, qui voluit per eum id fieri, ut lib. IV Reg. cap. ix, Jehu jussit, Joram regem occisum projici de curru in agrum Jezrael, ut impleteretur verbum Domini, quod locutus fuerat per Eliam Prophetam: Tolle, inquit, eum, et projice de curru in terram, juxta verbum Domini. Quod autem locus allatus ex lib. III Reg. cap. ii. debeat intelligi hoc secundo modo, probari potest ex voce hebraica: nam ubi nos habemus in textu latino: Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset Sacerdos Domini; ut impleteretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo: in hebraeo est verbum activæ significationis *בטל* adimplendum, sive ut ipse implet sermonem Domini. Quare verba textus latini debent sic intelligi, ut impleteretur, supple, ab ipso Salomone sermo Domini, etc. Adde, quod ex sententia Barclaii, rex non potest punire Sacerdotem pœna spiritali, neque miscere se in negotiis spiritalibus, sed solum in temporalibus: Salomon autem privavit Abiathar munere sacerdotali, et alium ejus loco substituit; ergo vel excessit modum potestatis sue, vel hoc fecit non ut rex, sed ut propheta, et peculiari instinctu Dei, ut nos supra diximus. Denique si hæc lectori non satisfaciunt, dicere possumus, in Scriptura sacra narrari factum Salomonis, sed non definiri, jure ne, an injuria fecerit: quemadmodum etiam in eo loco narratur cædes Adoniae fratris Salomonis, jussu ejusdem Salomonis patrata, ob id, quod Adonias petierit sibi dari in uxorem Abisag Sunamitidem, quod recte ne, an secus factum fuerit, disputari potest. Itaque non bene colligeret, qui diceret, rex Salomon privavit sacerdotem functione sua, et occidit fratrem suum, quia petierat in uxorem illam puellam, quæ fuerat ancilla patris sui: ergo possunt reges privare functione sua Sacerdotes, aliosque in eorum locum substituere: et possunt fratres suos interficere, si speciosam aliquam puel-

lam, quam rex ipse fortasse amat, sibi dari postulent in uxorem. Iste, inquam, non bene colligeret, quia reges multa sepe faciunt ex potestate, non ex justitia: et videndum est non tam quid possint, quam quid debeant, sive quid jure possint: non enim verum est, quod imperatori Antonino Caracallæ dictum fuit, Regibus quod libet licet.

Addit Barclaius: «Æque fallitur vir idem doctissimus, cum ait eodem lib. ii de Summo Pontif. cap. 29 non mirum esse, si in Testamento veteri summa potestas fuisset temporalis, in novo spiritualis, quia in veteri Testamento promissiones tantum temporales fuerunt, et in novo spirituales, et æternæ.»

Respondeo: Eam ego sententiam ut probabilem posui, propter auctoritatem S. Thome in lib. i de Regimine principum, sive auctoris illius libri, quicumque fuerit, et propter non contemnendam rationem ab eodem auctore allatam. Barclaius autem dicit quidem in utroque testamento potestatem regiam, fuisse solum temporalem; potestatem pontificiam, solum spirituales, sed nulla vel auctoritate, vel ratione probat. Quare nemo mirari debet si veterem auctorem cum ratione loquentem anteponomus Barclai, auctori recenti, et sine ratione veteres carpenti.

His expeditis percenset, ac numerat Barclaius ordine privilegia exemptionum, quæ data sunt a regibus, vel imperatoribus ordini ecclesiastico: ex quibus colligit, ecclesiasticos ex se subjectos esse in temporalibus politica potestati: nisi enim subjecti essent non egerent privilegiis, neque illa vel quævisissent, vel etiam obdala acceptissent.

Ad hæc breviter respondeo, nos hoc loco non suscepisse disputationem de potestate regum in Ecclesiasticis, sed de potestate Summi Pontificis in temporalibus: neque æquum est de qua disputatione ad aliam transire. Quare lectorem remittimus ad ea quæ in Controversiis de exemptione Ecclesiasticorum disputavimus, præsertim in editionibus post annum Domini 15-8, in quibus paulo planius et plenius sententiam nostram explicavimus, quam in editionibus prioribus. Accedit etiam, quod Barclaius infra iterum de hac re, et fusius tractat, capite videlicet trigesimo secundo, et trigesimo tertio, ubi se in materia exemptionis novam doctrinam contra scriptores omnes invenisse gloriatur.

CAPUT XVI.

Refellitur alia digressio Barclaii.

In capite sexto decimo Barclaius intermissa responsione ad rationes meas, pro potestate Pontificis in temporalibus, iterum digreditur ad potestatem regum in Pontifices. Et quoniam ego in lib. ii de Pontif. cap. 29 dixeram, discrimen esse agnoscendum inter reges Ethnicos et Christianos, quod illi non subjecissent se per Baptismum Summo Pontifici, ut Christi Vicario, isti autem subjecissent: et ideo probabiliter dici potuisse, Summos Pontifices olim subjectos fuisse imperatoribus Ethnicis quoad temporalia; imperatoribus autem Christianis, nunquam fuisse de jure subjectos: aggreditur hoc discrimen de jure subjectos: aggreditur hoc discrimen impugnavit, seque demonstraturum pollicetur, Pontifices Summos non minus subjectos esse de jure regibus Christianis, quam Ethnicis quoad atinet ad temporalia. Excipit tamen eos Pontifices, qui post adeptam temporalem ditionem in certis provinciis ceperunt esse supremi principes politici, ut sunt reges alicujus principis absoluti. Utitur autem hac ratiocinatione: Principes temporales per baptismum subjecerunt se potestati spirituali Summi Pontificis, ut Christi Vicarii: ex hac autem subjectione non sequitur Summum Pontificem, non esse subjectum potestati temporalis principum Christianorum; ergo Bellarminus vitiose argumentatur.

Respondeo: Quod dixeram in loco citato de subjectione temporalis Summorum Pontificum ad Ethnicos imperatores, in Recognitione operum meorum ante duos annos edita mutavi: secutus enim fueram auctoritatem Alberti Pighii: sed animadverti postea, rationem ejus sententiae, non esse satis firmam. Sed nihil ad Barclaium: sive enim Pontifices subjecti fuerint temporalis potestati imperatorum Ethnicorum, sive non fuerint, Barclaii ratiocinatio vitiosa est, et Bellarmini argumentum vitio caret. Per hoc enim quod reges per Baptismum potestati spirituali Pontificis se subjecerunt, censentur etiam eidem potestati spirituali regna sua subjecisse, et politicam potestatem; ut videlicet a Pontifice dirigi, et corrigi vellent, si quo modo circa temporalia a via salutis deflecterent. Vana sunt autem omnia quæ Barclaius subjungit de Constantino imperatore, Clodoveo, et

Donaldo regibus, qui per baptismum imperio et regnis non exciderunt. Nam neque nos dicimus, reges per baptismum regnis excidere, aut quicquam sui juris amittere; sed contra potius affirmamus, reges post baptismum felicius, veriusque regnare. Neque enim Christi Vicarius regna filiorum suorum spiritualium affectat, aut jurisdictionem illorum temporalem imminuere, aut perturbare cupit, ut aperte scripsit Innocentius III in capite sæpe citato, Per venerabilem, Qui filii sint legitimi; sed procedere nititur ut ita regnent in terris, ut regnum cœlestis non amittant, et ut regna terrena regno cœlesti famulentur, ut præclare scribit S. Gregorius in lib. ii epist. 61.

Subjungit postea Barclaius similitudinem, qua explicari aptissime, et confirmari efficacissime sententiam suam censet, hæc autem similitudo. «Si quis filius familias patre suo adhuc superstiti magistratum publicum gerat: debet patri parere in iis, quæ ad res domesticas pertinent, et poterit si male se gesserit erga patrem, a patre puniri per exheredationem, aliasque pœnas ad quæ patria potestas se extendit: non tamen parere tenebitur in iis, quæ ad publicam administrationem pertinent, neque poterit a patre privari magistratu, alivise pœnis coerceri, quæ a publico magistratu infligi solent. Contra vero pater tenebitur filio magistratum gerenti assurgere, eique parere in rebus publicis, et politicis; non autem in domesticis: et poterit in patrem animadvertere, atque in eum lege agere, ut in alios homines privatos, si contra publicas leges aliquid forte peccaverit. Sic igitur Pontifex, qui pater est omnium Christianorum, etiam regum, et principum, poterit regibus imperare in iis, quæ ad res domesticas, id est, Ecclesiasticas pertinent, eosque punire pœna gravissima exheredationis, id est, excommunicationis: sed non poterit aliquid eis jubere circa regimen politicum, neque eos regnis privare: contra, reges poterunt Pontifici imperare in iis, quæ spectant ad regimen politicum, non autem in rebus Ecclesiasticis et spiritalibus.»

Respondeo: Jam supra admonui, Barclaium eadem sapius repetendo librum suum augere, ut ex parvo libello, liber justæ stature efficiatur. Hanc enim similitudinem jam antea proposuerat cap. iii. eo excepto, quod eo loco Patri adoptivo Pontificem comparaverat, hoc loco Patri simpliciter com-